

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки
Кафедра професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та
управління

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Вибіркової освітньої компоненти

Вишивка

для підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)
Спеціалізація	-
Освітня програма	Середня освіта (Трудове навчання та технології)
ННІ	педагогіки

Укладачі:

Віта Павленко, Таміла Смаїлова

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління

Протокол від 02 квітня 2026 року № 13

Завідувач кафедри _____ Олена АНТОНОВА

Житомир 2026

УДК 378.147:7.012:746

I-72

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського
державного університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 24 квітня 2026 року)

Рецензенти:

БУЧКІВСЬКА Галина – доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України, декан гуманітарного факультету Хмельницької гуманітарно-педагогічної Академії.

САХНЕВИЧ Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, методист Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти в Житомирській області.

БІРУК Наталія – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із вибіркової освітньої компоненти «Вишивка» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології) / Уклад. Павленко В. В. Смаїлова Т. У. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2026. 35 с.

© Павленко В.В., 2026

© Смаїлова Т.У., 2026

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2026

ЗМІСТ:

№ з/п	Назва теми практичного заняття	
1	Критерії оцінювання знань здобувача	7
Модуль I. Сучасна вишивка.		
2	<i>Практичне заняття № 1.</i> Тема: Матеріали та інструменти ручної вишивки.	9
3	<i>Практичне заняття № 2-3.</i> Тема: Характер поєднання кольорів (спорідненість, контрастність). Коло кольорів.	17
4	<i>Практичне заняття № 4-6.</i> Тема: Поєднання різних видів орнаментів і мотивів у композицію візерунка вишивки.	20
5	<i>Практичне заняття № 7-10.</i> Тема: Техніки вишивання (декоративні, контурні, рахункові, гладдеві шви).	29
6	<i>Практичне заняття № 11-14.</i> Тема: Вишивка бісером і стеклярусом, перлами, шовковими стрічками. Ажурна вишивка «ришельє».	32

Вступ

Вишивка як вид декоративно-прикладного мистецтва є однією з найдавніших і водночас найактуальніших форм художнього самовираження людини. Вона поєднує в собі традиції та інновації, виступає засобом збереження культурної спадщини й водночас відкриває простір для творчих експериментів. У сучасному освітньому процесі вивчення вишивки має не лише практичне значення, а й сприяє розвитку естетичного смаку, формуванню креативного мислення та професійних компетентностей майбутніх учителів технологій.

Вибіркова освітня компонента «Вишивка» орієнтована на формування проектно-технологічної компетентності здобувачів вищої освіти, що передбачає здатність ефективно застосовувати знання, уміння та навички у створенні виробів з елементами вишивки. Вона спрямована на розвиток художньо-педагогічної діяльності, організацію позаурочних та позакласних заходів, участь у мистецьких проєктах і виставках. Курс має на меті не лише навчити студентів створювати художні вироби, а й розвинути їхні організаторські та педагогічні навички, необхідні для проведення позаурочних заходів, майстер-класів і виставок.

Особливу увагу приділено поєднанню традиційних технік із сучасними матеріалами та інструментами, що дозволяє студентам усвідомити багатство культурних традицій і водночас навчитися генерувати нові ідеї.

Вивчення дисципліни забезпечує ознайомлення з історією розвитку мистецтва вишивання, особливостями орнаменту та колористики, методикою художньо-творчої діяльності учнів. Практичні заняття спрямовані на оволодіння різними техніками вишивання, роботу з бісером, стрічками, ажурними швами, а також на формування навичок безпечної та організованої роботи. Таким чином, курс «Вишивка» є важливим етапом професійної підготовки майбутніх педагогів, адже поєднує мистецький, технологічний та виховний аспекти, сприяючи розвитку особистості й формуванню її творчого потенціалу.

Отже, «Вишивка» виступає засобом професійного становлення майбутніх учителів технологій та формування їхньої здатності до творчого самовираження й культурного розвитку.

Опис освітньої компоненти

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП, рівень вищої освіти	Характеристика освітньої компоненти	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	відповідно до переліку https://zu.edu.ua/offic/licence.pdf	Вибіркова	
	відповідно до переліку https://zu.edu.ua/offic/licence.pdf		
Модулів – 1	https://zu.edu.ua/offic/pr-pred-spec.pdf	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120		IV	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5,7 год, самостійної роботи здобувача – 11,4 год.	відповідно до переліку https://zu.edu.ua/offic/licence.pdf	12 год.	–
		Практичні / Семінарські	
		28 год.	–
		Лабораторні	
		-	–
		Самостійна робота	
		80 год.	–
		Індивідуальна робота	
		–	–
		Вид контролю: залік	

Мета вивчення освітньої компоненти: формування проєктно-технологічної компетентності здобувачів вищої освіти, що спрямована на реалізацію їхнього креативного потенціалу, готовність і здатність ефективного пошуку і застосування потрібних знань, умінь, способів діяльності під час створення виробів з вишивкою, свідомого професійного самовизначення, самоідентифікації і самовираження.

Основними цілями вивчення освітньої компоненти є:

- ознайомити з основами мистецтва сучасної вишивки;
- розвинути практичні навички до творчої, художньо-педагогічної, організаторської та художньо-естетичної діяльності, спрямованої на духовний і культурний розвиток особистості;
- сформуванати навички до організації і проведення позаурочної та позакласної роботи (екскурсії в музейні установи, участь у мистецьких проєктах, майстер-класах, виставках);
- навчити генерувати нові ідеї, вмінати диференціювати традиційні та інноваційні способи вирішення завдань та знаходити межі їхнього застосування у навчальному процесі.

Здобувач повинен знати:

- теоретичні відомості з історії розвитку декоративно-прикладного мистецтва: орнаментальних, колористичних, типологічних особливостей у контексті різних культур світової цивілізації;
- технологію створювати композиції в різних техніках вишивання;
- методику художньо-творчої діяльності учнів, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості.
- володіти способами та прийомами відображення об'єктів і явищ дійсності та творчим методом втілення задуму в художньо-образну структуру композиції.

Здобувач повинен вміти:

- використовувати педагогічний досвід, надбання зарубіжного та українського мистецтва;
- застосувати знання, уміння та навички зі спеціалізованих навичок у процесі вирішення практичних завдань;
- володіти техніками і прийомами вишивання, його видами шляхом виконання практичних прийомів;
- оцінювати професійні знання у практичній та мистецькій діяльності;
- створювати цілісний продукт предметно-просторового та візуального середовища.

Інформаційний обсяг освітньої компоненти

Модуль I. Сучасна вишивка

Тема 1. Історія розвитку мистецтва вишивання.

Тема 2. Композиція. Кольори.

Тема 3. Орнаменти й візерунки сучасної вишивки.

Тема 4. Техніки вишивання (декоративні, контурні, рахункові, гладдеві шви).

Тема 5. Вишивка бісером і стеклярусом, перлами, шовковими стрічками. Ажурна вишивка «ришельє».

Критерії оцінювання знань здобувача

Оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до вимог «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (ЄКТС)». Система оцінювання є прозорою, об'єктивною та спрямованою на всебічну перевірку сформованих знань, умінь і компетентностей майбутніх учителів технологій.

Контроль навчальних досягнень проводиться за трьома взаємопов'язаними складовими:

1. Поточне оцінювання, яке включає виконання практичних робіт, участь у співбесідах, проходження тестів, роботу з навчальними матеріалами та активність на заняттях. Поточне оцінювання відображає систематичну роботу здобувача впродовж семестру.

2. Модульний контроль, який передбачає перевірку засвоєння змістових модулів дисципліни. Модульні роботи включають теоретичні питання та, за необхідності, елементи практичних робіт.

3. Підсумкове оцінювання, що проводиться у формі заліку та визначає рівень сформованості загальних і фахових компетентностей за всією навчальною програмою освітньої компоненти.

Відповідь здобувача під час модульного контролю оцінюється на:

Оцінку А (90-100) – якщо повно та глибоко, розгорнуто, правильно та обґрунтовано викладено матеріал:

- здобувач виявляє глибокі знання усієї програми навчальної дисципліни;
- відображає чітке знання термінів, правильно формулює відповідь, робить власні висновки та узагальнення;
- застосовує теоретичні знання на практиці, робить власні висновки та узагальнення;
- розуміє можливості сучасних наукових методів та володіє цими методами на рівні, необхідному для вирішення практичних завдань, що постають при виконанні професійних обов'язків.

Оцінку В (82-89) – якщо правильно та обґрунтовано викладено матеріал:

- здобувач виявляє знання усієї програми навчальної дисципліни;
- відображає чітке знання термінів, правильно формулює відповідь, робить певні узагальнення;
- але відповідь не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
- наявні незначні неточності у виконанні практичних завдань.

Оцінку С (74-81) – якщо правильно викладено матеріал:

- відображає знання термінів, логічно формулює відповідь, але наявні незначні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі їхні характеристики;
- наявні неточності у виконанні практичних завдань.

Оцінку D (64-73) – якщо відповідь здобувач є поверхневою, недостатньо аргументованою:

- є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
- є не зовсім правильною: наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі їх характеристики;
- свідчить про наявність прогалин у знаннях, зокрема не засвідчує повною мірою знання основних понять, концепцій, категорій;
- не містить посилань на літературу;
- викладена з порушенням логіки подання матеріалу.
- містить багато граматичних, грубих стилістичних помилок і виправлень;

Оцінку E (60-63) – якщо відповідь здобувача є поверхневою:

- свідчить про наявність прогалин у знаннях, зокрема не засвідчує повною мірою знання основних понять, концепцій, категорій;
- викладена з порушенням логіки подання матеріалу.

Оцінку FX (35-59) – якщо здобувач не відповів на поставлене питання або відповідь є неправильною:

- не розкриває сутності питання, або ж допущено грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність відповідних знань у здобувача чи їх безсистемність та поверховість;
- не знає основних положень навчальної дисципліни та принципів аналізу ситуацій; не вміє сформулювати власну думку та викласти її.

Оцінку F (1-34) – якщо здобувач не відвідував заняття, не відпрацював їх, не проявляв бажання пізнавати навчальну дисципліну.

Вимоги для практичної частини

Усі практичні роботи оцінюватимуться з урахуванням їх відповідності певним показникам.

1. Відповідність встановленому завданню.
2. Відповідність матеріалу та його властивостям.
3. Володіння художньо-пластичними і декоративними техніками роботи з матеріалом.
4. Авторська розробка з креативною подачею задуму, якісним втіленням у рамках визначеної техніки.

Для презентацій. Загальний обсяг презентації 8-10 слайдів.

Картка обліку результатів виконання завдань здобувачем вищої освіти

ПІБ здобувача вищої освіти _____

Група _____

Практичне заняття	ТП	ТЗ	К	ВПЗ
	30	10	10	50
П. р. № 1				
П. р. № 2-3				
П. р. № 4-6				
П. р. № 7-10				
П. р. № 11-14				

Примітка: Цифри, подані в картці, відображають кількість балів за кожне окреме виконане завдання.

Позначення: ТП – Теоретичні питання; ТЗ – Тестові завдання; К – Конспект; ВПЗ – Виконання практичного завдання.

Своєчасне та якісне виконання всіх видів роботи є необхідною умовою для допуску до підсумкового контролю та отримання об'єктивної семестрової оцінки. Такий підхід забезпечує комплексне формування професійних умінь і навичок, необхідних майбутньому вчителю технологій.

Модуль I. Сучасна вишивка.
Практичне заняття № 1
Тема заняття: Матеріали та інструменти ручної вишивки.

План заняття:

1. Основні матеріали для ручної вишивки.
2. Інструменти для ручної вишивки.
3. Техніка безпеки.

Інструкція до виконання:

1. Виготовити картки «Техніка безпеки під час роботи з голками й булавками», «Техніка безпеки під час роботи з ножицями», «Техніка безпеки при виконанні волого-теплових робіт».
2. Виготовити таблицю «Положення корпусу тіла під час роботи».

Надати відповіді на поточні контрольні запитання:

1. Якими інструментами користуються під час вишивки?
2. Як підібрати голки для вишивання?
3. Які матеріали використовують у вишивальному виробництві?
4. Охарактеризуйте правильну організацію робочого місця вишивальниці?
5. Назвати правила техніки безпеки під час вишивання?

Інформація!

Вишивання – загальновідоме і поширене рукодільне мистецтво прикрашати різноманітними візерунками тканини і матеріали, від найгрубіших і найщільніших, як, наприклад, сукно чи шкіра, до найтонших – батисту, серпанку, газу тощо.

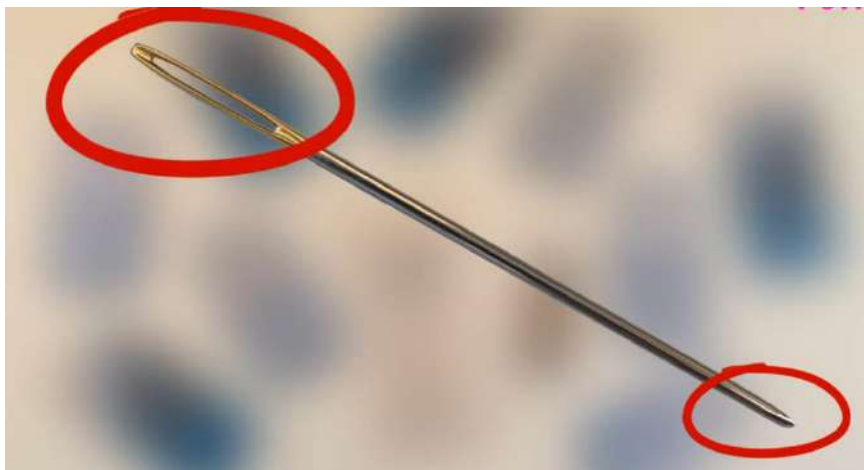
Основні матеріали для ручної вишивки

Тканина (основа) – льон, бавовна, домоткане полотно, канва, шовк, габардин.
Нитки – муліне (бавовна), вовна, шовк, акрил, металізовані нитки, стрічки.
Голки – спеціальні голки для вишивання (з тупим кінцем для канви або гострі для гладі), голки для бісеру.
Схеми – паперові або друковані на тканині.
Допоміжні – флізелін для стабілізації тканини.

Інструменти для ручної вишивки

П'яльці або рамки – дерев'яні або пластикові для натягування тканини.
Ножиці – маленькі ножиці-чапля або ножиці з вигнутими лезами для обрізання ниток.
Наперсток для захисту пальців при проштовхуванні голки.
Маркери змивні для перенесення контурів малюнка.
Органайзери для впорядкування ниток муліне.
Гольниці/Магніти для зберігання голок.

Голки. Для вишивання варто мати набір із 6–7 голок різної довжини та товщини, щоб підбирати їх відповідно до типу тканини. Тонкі голки використовують для легких матеріалів, таких як маркізет, батист, крепдешин чи шифон. Середні за розміром підходять для льону та бавовни, а великі – для грубих тканин, зокрема вовняних. Бажано, щоб вушко голки було видовжене, а сам кінчик достатньо гострий, аби не пошкоджувати волокна. Зберігати голки слід у сухому місці, щоб уникнути іржавіння.

Відповідність типів голок і тканин для вишивання

Тип голки	Тканини, що підходять	Особливості використання
Тонкі	Маркізет, батист, крепдешин, шифон	Для легких і прозорих матеріалів, не пошкоджують тонкі волокна.
Середні	Льон, бавовна	Оптимальні для середньої щільності тканин.
Великі	Вовна, грубі тканини	Використовують для щільних і товстих матеріалів.

П'яльця – це інструмент, який допомагає рівномірно натягувати тканину під час вишивання та робить процес зручнішим. Їх виготовляють із дерева або пластмаси, і вони можуть бути круглими (діаметром від 20 до 40 см, висота обручів – 1,5–2 см) або квадратними. Круглі п'яльця складаються з двох обручів: тканину кладуть на менший, а більший накладають зверху й фіксують. Якщо матеріал менший за розмір п'ялець, до нього пришивають додаткову тканину – так звану «пришивку». Важливо, щоб тканина була натягнута рівномірно, без перекосів у переплетенні ниток.

Основні види п'ялець та їхня характеристика

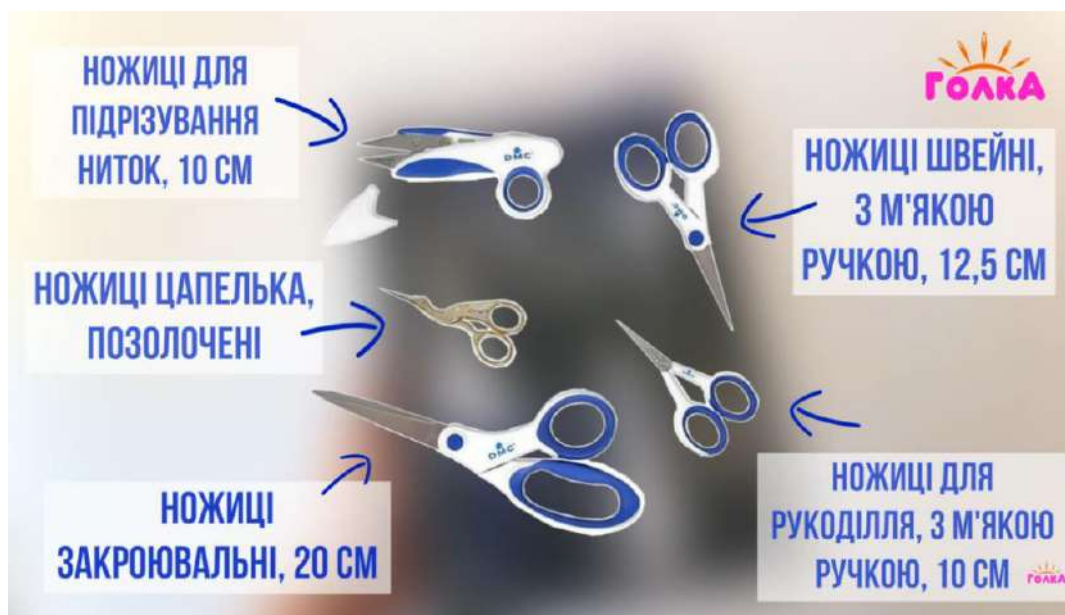
Вид п'ялець	Матеріал виготовлення	Форма та розмір	Особливості використання
Круглі	Дерево, пластмаса	Діаметр 20–40 см, висота обручів 1,5–2 см	Складаються з двох обручів; тканину затискають між меншим і більшим.
Квадратні	Дерево, пластмаса	Різні розміри	Зручні для роботи з великими або прямокутними фрагментами тканини.
З пришивкою	Дерево, пластмаса	Будь-яка форма	Використовують, коли тканина менша за п'яльця; додають допоміжну тканину.

Наперсток використовують для того, щоб уберегти пальці від проколів голкою під час роботи. Його підбирають за розміром середнього пальця правої руки так, щоб він не був надто вільним і водночас не стискав палець. Використання наперстка значно полегшує та пришвидшує процес вишивання. Найбільш практичними вважаються моделі з нержавіючої сталі. При роботі з тонкими тканинами голку тримають великим та вказівним пальцями правої руки так, щоб її вушко спиралося на наперсток. У тканину голку вводять у потрібному місці, натискаючи на неї наперстком. Зап'ялену тканину при цьому підтримують пальцями лівої руки. Якщо ж матеріал щільний або грубий, працювати рекомендується лише з наперстком.

Основні види наперстків

Вид наперстка	Матеріал	Переваги використання
Металевий (нержавіюча сталь)	Міцний метал	Довговічний, не іржавіє, добре захищає палець, зручний для роботи з товстими тканинами.
Пластмасовий	Легкий пластик	Легкий, дешевший, підходить для початківців та роботи з тонкими тканинами.
Шкіряний	Натуральна шкіра	М'який, комфортний у використанні, не тисне на палець, зручний для тривалого вишивання.
Силіконовий	Гнучкий матеріал	Еластичний, добре прилягає до пальця, не ковзає, підходить для тонких тканин.
З регульованим розміром	Метал/пластмаса	Можна підлаштувати під будь-який палець, універсальний у використанні.

Для роботи з нитками та тканиною найзручніше використовувати **ножиці** невеликого або середнього розміру. Бажано, щоб їхні кінці були трохи загнуті – це полегшує підрізання та обрізання ниток. Леза мають бути добре загострені й щільно змикатися, аби забезпечити чистий і точний зріз без пошкодження матеріалу.

Основні **критерії**, на які варто звернути увагу при виборі якісних ножиць для вишивання:

розмір – невеликі або середні ножиці зручніші для роботи з нитками та тканиною;

форма кінців – бажано, щоб кінці були трохи загнуті, це полегшує точне підрізання ниток;

гострота лез – леза мають бути добре наточені, щоб забезпечувати чистий зріз без пошкодження тканини;

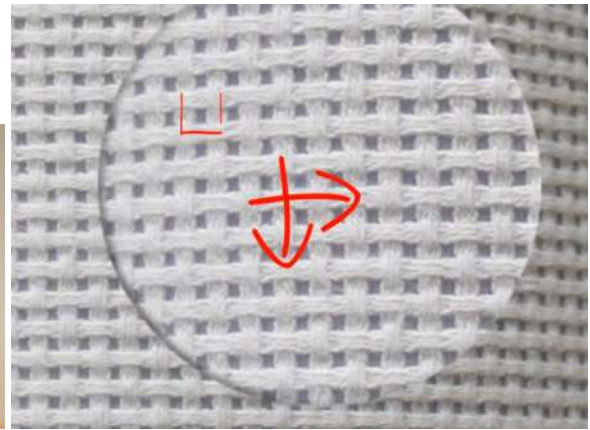
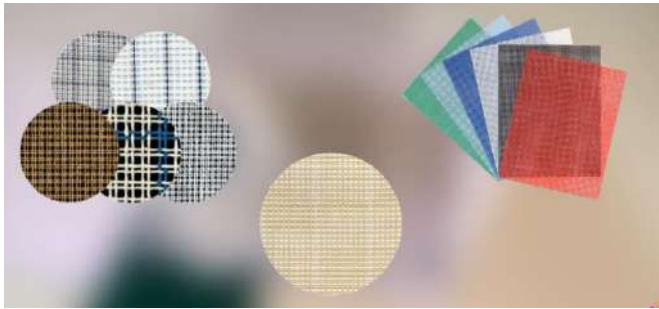
щільність змикання – леза повинні щільно прилягати одне до одного, аби нитки не вислизали;

матеріал – якісна сталь гарантує довговічність та стійкість до затуплення;

зручність у руці – ручки мають бути ергономічними, щоб не викликати дискомфорту під час тривалої роботи;

легкість – ножиці не повинні бути надто важкими, щоб не перевантажувати руку.

Сантиметрова стрічка призначається для визначення точних розмірів вишивки на тканині.

Тканини. Вишивати можна практично на будь-якій тканині, незалежно від типу її переплетення. Для матеріалів із полотняним переплетенням найзручніше виконувати рахункову вишивку, адже на такій основі легко розмістити орнамент і зробити точні розрахунки. Якщо ж тканина має інший вид переплетення, то вишивання здійснюють по канві або за нанесеним малюнком. Для роботи по малюнку обирають матеріали з гладкою поверхнею, на яку орнамент переносять за допомогою кальки й контурного шва ниткою іншого кольору або через копіювальний папір штриховими лініями.

Для виготовлення жіночих блузок, хусток, чоловічих сорочок та дитячого одягу використовують маркізет, шовк, шифон, напівлляні й синтетичні тканини. А ось для скатертин, рушників, портьер, панно чи постільної білизни найчастіше застосовують лляні та вовняні матеріали. При цьому вузькі шматки тканини з'єднують між собою спеціальними швами.

Види тканин і рекомендовані техніки вишивання

Вид тканини	Техніка вишивання	Особливості
Полотняне переплетення (льон, бавовна)	Вишивка з лічбою	Легко робити точні розрахунки та komponувати орнамент.
Неполотняне переплетення	Вишивка по канві або малюнку	Використовують допоміжну основу або нанесений узор.
Гладкі тканини (шовк, шифон, маркізет, синтетика)	Вишивка по малюнку	Орнамент переносять через кальку чи копіювальний папір.
Лляні та вовняні тканини	Вишивка для скатертин, рушників, портьер, панно	Вузькі шматки тканини з'єднують спеціальними швами.

Бавовняні тканини виготовляють із волокон бавовнику – однорічної кущової рослини. Вони відзначаються міцністю, легкістю та високими гігієнічними властивостями. Для їх виробництва застосовують різні види переплетень, проте у вишивці найзручнішими є полотняні тканини, адже на них легко рахувати нитки. Якщо ж тканина має інший тип переплетення, узор для вишивки зазвичай переносять за допомогою трафарету. Найчастіше використовують однотонні матеріали – такі як ситець, батист, маркізет, шифон, майя та інші.

Льняні тканини отримують із волокон однорічної рослини льону. Вони вирізняються високою міцністю, добрим теплообміном, здатністю добре вбирати вологу, довговічністю, але водночас легко зминаються. У вишивці застосовують як чисто льняні матеріали, так і змішані – з додаванням віскози, капрону, лавсану чи бавовни, переважно полотняного переплетення. Найчастіше для роботи використовують бортовку, сурові та вибілені полотна, напівльняні тканини, мішковину, а також спеціальні вишивальні полотна.

Вовняні тканини виготовляють як із чистої вовни, так і у поєднанні з іншими натуральними, штучними чи синтетичними волокнами. Вони відзначаються високими гігієнічними властивостями, стійкістю до зношування та деформацій, а також привабливим зовнішнім виглядом. Хоча такі матеріали можуть мати різні види переплетення, для вишивки найчастіше використовують полотняне. З вовняних тканин шиють сукні, костюми, пальта, шарфи й хустки. У вишивці поширені камвольні хусткові та платтяні тканини, сукна, драпи та інші різновиди – як чисто вовняні, так і змішані.

Шовкові тканини виготовляють із тонких ниток, отриманих із коконів шовкопряда. Вони вирізняються ніжністю, еластичністю, високою здатністю драпіруватися, добре тягнуться та вбирають вологу. Під час роботи з ними слід враховувати їхню сипучість, гладкість і ковзкість, а також те, що вони легко пошкоджуються голкою.

У вишивці застосовують також натуральні, штучні й синтетичні крепові та напівкрепові шовкові тканини: шифон, крепдешин, креп-жоржет, атлас, віскозний, ацетатний шовк, нейлон, капрон тощо.

Техніка безпеки

Перед початком роботи вишивальниця повинна підготувати своє робоче місце, забезпечивши його необхідними інструментами та матеріалами, а також одягнути спеціальний робочий одяг. Важливо правильно сісти: світло має падати зліва, спина повинна залишатися прямою, а корпус – опиратися на спинку стільця. Відстань від очей до тканини слід тримати у межах 25–30 см. Для

зручності під ноги ставлять невеликий стільчик висотою 20–25 см. Робота виконується чистими руками, у добре провітреному приміщенні з достатнім природним або штучним освітленням. Через кожну годину варто робити паузу, щоб дати очам відпочинок. Під час процесу необхідно дотримуватися правил безпечного користування гострими та ріжучими інструментами.

Техніка безпеки під час роботи з голками й булавками

Під час роботи з голками та булавками необхідно дотримуватися правил безпеки. Виконуючи ручні операції, слід бути максимально уважним, адже необережне використання інструментів може спричинити травми як для майстрині, так і для оточення. Шити потрібно з наперстком. Голки та булавки варто зберігати у визначеному місці – спеціальній коробочці чи подушечці, не залишаючи їх на робочій поверхні. Категорично забороняється тримати їх у роті. Для роботи слід використовувати лише справні, неіржаві голки. Прикріплюючи викройки чи тканину, булавки потрібно вставляти гострим кінцем у напрямку від себе.

Техніка безпеки під час роботи з ножицями

Під час роботи з ножицями необхідно суворо дотримуватися правил безпеки. Інструмент слід зберігати у визначеному місці, наприклад у коробці. Класти ножиці потрібно лише в закритому вигляді, при цьому вістря має бути спрямоване від себе. Передаючи їх іншій людині, тримати за зімкнуті леза й подавати кільцями вперед. Використовувати слід тільки справні та надійні ножиці.

Техніка безпеки при виконанні волого-теплових робіт

Під час виконання волого-теплових робіт необхідно суворо дотримуватися правил безпеки. Праску не можна залишати увімкненою без нагляду. Вмикати та вимикати її слід лише сухими руками. Інструмент ставлять на спеціальну підставку з азбесту, мармуру чи кераміки. Важливо контролювати справність праски та своєчасно повідомляти про будь-які несправності. Слідкувати, щоб шнур не торкався гарячої подошви. Вимикати праску потрібно, тримаючи за вилку. У приміщеннях із бетонною підлогою під час прасування необхідно стояти на гумовому килимку. Після завершення роботи праску обов'язково вимикають.

Техніка безпеки у вишивці та волого-теплових роботах

Інструмент / робота	Робіть	Не робіть
Голки та булавки	<ul style="list-style-type: none"> • Використовуйте наперсток під час шиття. • Зберігайте голки й булавки у коробочці чи подушечці. • Прикріплюйте тканину булавками гострим кінцем від себе. 	<ul style="list-style-type: none"> • Не залишайте голки й булавки на робочому місці. • Не беріть їх у рот. • Не використовуйте іржаві голки.
Ножиці	<ul style="list-style-type: none"> • Зберігайте у визначеному місці (коробці). • Кладіть ножиці зімкнутими лезами, вістря від себе. • Передавайте кільцями вперед, тримаючи за леза. • Використовуйте лише справні інструменти. 	<ul style="list-style-type: none"> • Не залишайте ножиці розкритими. • Не передавайте їх вістрям вперед. • Не користуйтеся пошкодженими ножицями.
Праска (волого-теплові роботи)	<ul style="list-style-type: none"> • Вмикайте й вимикайте праску сухими руками. • Ставте її на азбестову, мармурову чи керамічну підставку. • Використовуйте гумовий килимок у приміщеннях із бетонною підлогою. • Вимикайте праску, тримаючи за вилку. • Після роботи обов'язково вимикайте. 	<ul style="list-style-type: none"> • Не залишайте праску увімкненою без нагляду. • Не допускайте контакту шнура з гарячою підшоною. • Не працюйте несправною праскою.

Рекомендована література

Основна:

1. Варивончик А. Українська традиційна вишивка в одязі 50-х років ХХ століття. Дизайн одягу, аксесуарів, іміджу. Том 4 № 2. 2021. С. 244-253.
2. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій. Дисертація канд. техн. наук: 05.18.19, Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2012. 210 с.
3. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Київ. Балтія-Друк. 2008. 160 с.
4. Традиційна народна вишивка, як складова українського одягу (ХХ ст.): навч. посібник для студентів ВНЗ / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т мистецтв ; [авт.-уклад.] А. В. Варивончик. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 107 с.

Додаткова:

1. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 1. 2000. 364 с.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 2. 2000. 400 с.
3. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.
4. Національний музей українського народного декоративного мистецтва. Альбом. Київ. АДЕФ. 2012. 124 с.
5. Нечипоренко С. Українська вишивка. Київ: Майстерня книги, 2010. 160 с.
6. Сусак К. Р., Стеф'юк Н. А. Українське народне вишивання. Київ: Наук. світ, 2006. 284 с.
7. Українське народне вишивання: техніка, методологія, методика = Ukrainian Folk Embroidery: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. Київ: Наук. світ, 2006. 281 с.
8. Українські рушники: Історико-культурологічне дослідження. Львів: Кальварія, 2003. 230 с.

Практичне заняття № 2-3

**Тема заняття: Характер поєднання кольорів (спорідненість, контрастність).
Коло кольорів.**

План заняття:

1. Спорідненість.
2. Контрастність. Види контрастів.
3. Коло кольорів.

Інструкція до виконання:

1. Обрати три кольори з кола кольорів, які є спорідненими. Пояснити, чому вони вважаються спорідненими, та навести приклад їх використання в дизайні чи мистецтві.
2. Навести приклади трьох різних видів контрастів (наприклад, контраст теплого й холодного, світлого й темного, додаткових кольорів). Пояснити, як кожен із них впливає на сприйняття композиції.
3. Створити ескіз (наприклад, орнамент), використовуючи лише споріднені кольори. Потім зробити варіант цього ж ескізу з контрастними кольорами.

Надати відповіді на поточні контрольні запитання:

1. Що означає поняття «спорідненість кольорів» і як вона проявляється у колірних поєднаннях?
2. Які основні види контрастів у кольорі ви знаєте? Наведіть приклади.
3. Чим відрізняється контрастність від спорідненості у колірних поєднаннях?
4. Яке значення має коло кольорів у визначенні споріднених та контрастних поєднань?

5. Як можна використати знання про спорідненість і контрастність кольорів у практичному дизайні чи мистецтві?

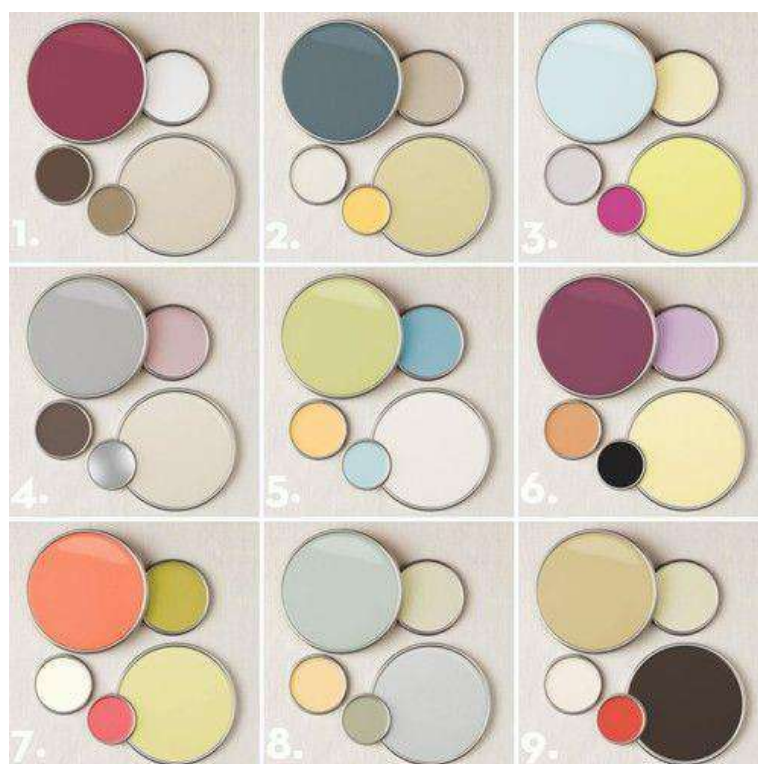
Інформація!

Характер поєднання кольорів

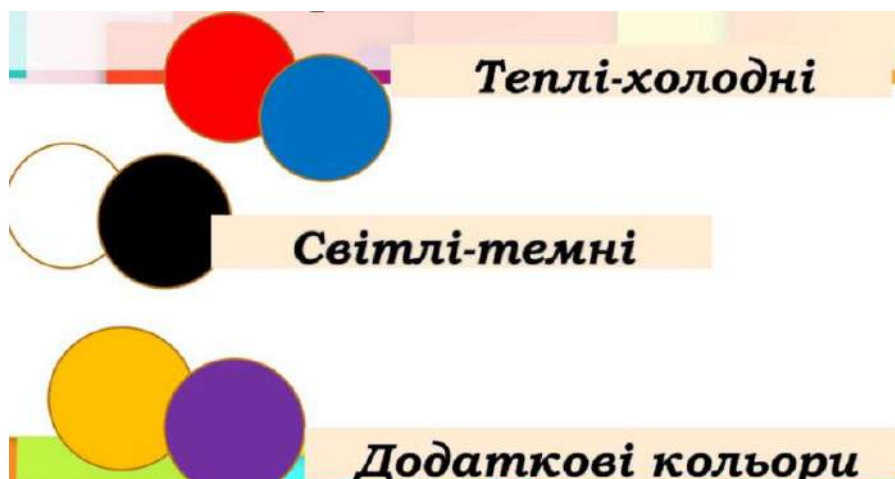
Спорідненість (аналогія) – це поєднання кольорів, що розташовані поруч у колі (наприклад, синій – синьо-зелений – зелений). Такі комбінації створюють відчуття гармонії, спокою, єдності.

Контрастність – це поєднання кольорів, що знаходяться на протилежних сторонах кола (наприклад, червоний – зелений, синій – помаранчевий). Вони формують динаміку, виразність, акцент.

Контрастним вважається поєднання світлих і темних, теплих і холодних, легких і важких кольорів.

Види контрастів

Коло кольорів – це класична схема, де спектральні кольори розташовані по колу, дозволяє визначати теплі/холодні відтінки, споріднені та контрастні пари, а також складні гармонії (тріади, тетради).

Спорідненість і контрастність у колі кольорів

Тип поєднання	Приклад кольорів	Характер впливу	Використання
Споріднені (аналогічні)	Червоний – червоно-оранжевий – оранжевий	Гармонія, м'якість, єдність	Фон, інтер'єр, спокійні композиції
Контрастні (комплементарні)	Синій – помаранчевий; жовтий – фіолетовий	Динаміка, напруження, акцент	Логотипи, плакати, акцентні деталі
Тріада (трикутник у колі)	Червоний – жовтий – синій	Баланс, рівновага, багатобарвність	Живопис, дизайн, освітні матеріали
Тетрада (чотири кольори)	Зелений – червоний – синій – помаранчевий	Складна гармонія, багатство	Декор, сценографія
Нюанси поєднання	Відтінки одного кольору (світло-зелений – зелений – темно-зелений)	Спокій, глибина, монохромність	Стильні інтер'єри, графіка

Поради для вибору кольорів

Споріднені кольори – ідеальні для фону, гармонійних композицій, освітніх схем.

Контрастні кольори – використовуються для акцентів, виділення, створення динаміки.

Теплі кольори (жовтий, червоний, оранжевий) – активізують, привертають увагу.

Холодні кольори (синій, зелений, фіолетовий) – заспокоюють, створюють глибину.

Рекомендована література

Основна:

1. Варивончик А. Українська традиційна вишивка в одязі 50-х років ХХ століття. Дизайн одягу, аксесуарів, іміджу. Том 4 № 2. 2021. С. 244-253.
2. Гетьман О. П. Основи кольорознавства: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за ОП «Графічний дизайн» спеціальності 022 Дизайн / О. П. Гетьман; ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Полтава, 2021. 46 с.
3. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій. Дисертація канд. техн. наук: 05.18.19, Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2012. 210 с.

4. Кольорознавство: навчальний посібник / за редакцією професора. Є.А.Антоновича. Київ: ДАКККІМ, 2009. 358 с.,
5. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Київ. Балтія-Друк. 2008. 160 с.
6. Традиційна народна вишивка, як складова українського одягу (XX ст.): навч. посібник для студентів ВНЗ / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т мистецтв; [авт.-уклад.] А. В. Варивончик. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 107 с.

Додаткова:

1. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 1. 2000. 364 с.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 2. 2000. 400 с.
3. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.
4. Національний музей українського народного декоративного мистецтва. Альбом. Київ. АДЕФ. 2012. 124 с.
5. Нечипоренко С. Українська вишивка. Київ: Майстерня книги, 2010. 160 с.
6. Сусак К. Р., Стеф'юк Н. А. Українське народне вишивання. Київ: Наук. світ, 2006. 284 с.
7. Українське народне вишивання: техніка, методологія, методика = Ukrainian Folk Embroidery: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. Київ: Наук. світ, 2006. 281 с.
8. Українські рушники: Історико-культурологічне дослідження. Львів: Кальварія, 2003. 230 с.

Практичне заняття № 4-6

Тема заняття: Поєднання різних видів орнаментів і мотивів у композицію візерунка вишивки.

План заняття:

1. Види орнаментів.
2. Композиція.
3. Практична робота:
 - 3.1. Закріплення нитки на початку роботи.
 - 3.2. Технології вишивання (шов «штапівка», шов «козлик», шов «хрестик»).
 - 3.3. Технологія виконання хрестика.

Інструкція до виконання:

1. Виконати всі типи закріплення нитки на початку роботи.
2. Вишити зразки (види орнаментів: геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні).
3. Виконати зразки вишивання різними технологіями (шовом «штапівка», швом «козлик», швом «хрестик»).

4. Виконати зразки вишивання хрестика різними технологіями: прямого, по діагоналі, по горизонталі, по вертикалі, подвійного, лиштва (пряма, коса, качалочкова), солов'їні вічка, вирізування, низь, товмацька зірка.

5. Виконання індивідуальної творчої роботи – використовуючи інформаційні джерела, за допомогою знаків-символів намалювати (вишити) своє ім'я.

Надати відповіді на поточні контрольні запитання:

1. Які вироби можна оздобити вишивкою?
2. Які інструменти потрібні для вишивання?
3. Чому вишивка належить до декоративно-ужиткового мистецтва?
4. Що можна зображувати на вишивці?

Тести:

1. Яке значення має коло у традиційній українській вишивці?

- а) символ сонця та вічності;
- б) символ землі та родючості;
- в) символ руху вперед;
- г) символ зв'язку поколінь.

2. Що уособлює ромб у вишивці?

- а) гармонію та захист;
- б) родючість і жіноче начало;
- в) духовне зростання;
- г) єдність світу.

3. Яке значення має спіраль?

- а) символ сонця;
- б) символ розвитку та безперервності життя;
- в) символ материнства;
- г) символ родоводу.

4. Що символізує дерево життя?

- а) циклічність часу;
- б) родючість землі;
- в) зв'язок поколінь і єдність світу;
- г) сонячну енергію.

5. Який із символів найчастіше асоціюється з материнством і достатком?

- а) коло;
- б) ромб;
- в) спіраль;
- г) дерево життя.

Інформація!

Рахується, що історія виникнення вишивки в Україні тісно пов'язана з Трипільською культурою. Під час розкопок було знайдено глиняний посуд, прикрашений характерними спіральними хвилястими візерунками. Історики припускають, що й одяг також прикрашався такими самими візерунками. Дуже шкода, що він не зберігся до наших часів. За згадками Геродота, вишиваний одяг носили ще скіфи до нашої ери.

Історія української вишивки має ще одну яскраву сторінку – визвольна боротьба в часи Української революції (1917–1921 роки) та періоду УПА (1942–1949). Депортовані й розкуркулені українці в таборах ГУЛАГу продовжували вишивати. У фондах національних музеїв є вишивки, виконані із клаптиків матраців, вишиті риб'ячими кістками замість голки. Серед них робота репресованої українки Анни Хом'як, яка в сибірському таборі у 1948 році вишивала риб'ячими кістками, а кольорові нитки торочила із власного одягу. Робота зберігається в Історико-меморіальному музеї політичних в'язнів, відділі Музею національно-визвольної боротьби Тернопільщини.

Першим, хто поєднав звичайний для нас одяг із вишивкою, став Іван Франко, який носив вишиту сорочку під піджак. Саме в такому вигляді поет і зображений на 20-гривневій купюрі.

Рис. 20-гривнева купюра України

Візерунок, орнамент і композиція.

Розрізняють *ручну* та *машинну* вишивку. Вишивати можна *нитками*, *бісером*, *лелітками* та *стрічками* за допомогою голки, а також викладати візерунок спеціальними камінцями – алмазна вишивка.

В Україні відомі більш ніж 100 вишивальних швів, якими оздоблюють вишиті речі. Поєднання цих швів у певній послідовності створює візерунок, орнамент, композицію.

Візерунок – це малюнок, який складається з поєднання окремих елементів-мотивів, кольорів та їхніх відтінків, розташованих у певному порядку. Послідовно повторюючи окремі мотиви або їхні групи, створюють орнаменти.

Відомі різні види орнаментів. За **характером мотивів** орнаменти поділяють на такі види: **геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні**.

Рапорт орнаменту – найменша частина орнаменту, яка ритмічно повторюється. Художня якість вишивки здебільшого залежить від композиції вишитого виробу.

Композиція (від лат. compositio – складання, з'єднання) – це творче поєднання різних елементів (мотивів) узору в єдине ціле та розташування їх на виробі.

Композиція вишивки напряму пов'язана з виробом, що планується оздобити. Вишивальниці роками відточували не лише вміння вишивати, а й формували розташування візерунків на виробі так, щоб вони доповнювали виріб, не були зайвими.

За способом розташування орнаментальних мотивів на виробах розрізняють такі: *а) стрічковий, б) сітчастий, в) вазонний і г) розетковий*.

Знаки-символи у вишивці

Наші предки надавали особливого значення орнаментам у вишивці, адже кожен знак чи мотив мав не лише декоративну, а й оберегову функцію. Символи не створювалися випадково: вони відображали світогляд і вірування громади. Так, поширеними були зображення сонця та води – стихій, що вважалися

життєдайними й захисними. У весільній традиції рушники прикрашали птахами, зокрема голубами та півнями, які символізували молоде подружжя та їхнє щасливе майбутнє.

Таблиця символів у вишивці

Символ / мотив	Значення та символіка
Сонце	Джерело життя, тепло, світло, захист від темряви
Вода (хвиля, лінії)	Чистота, оновлення, безперервність життя, родючість
Птахи (голуби, півні)	Любов, подружжя, продовження роду; на весільних рушниках – символ молодят
Дерево життя	Всесвіт, зв'язок поколінь, безперервність життя, родинний оберіг
Калина	Краса, народження світу, кров незламного народу, символ України
Виноградні грона	Радість, достаток, створення сім'ї, плодючість
Ромб	Земля, родючість, жіноче начало
Спіраль	Рух часу, розвиток, нескінченність
Коло	Сонце, вічність, цілісність
Гілки / рослинні орнаменти	Життя, природа, відновлення, зв'язок із землею

Таким чином, вишивка виступала своєрідною мовою знаків, де кожен елемент мав сакральний зміст і виконував роль духовного та культурного коду.

Вправи:

Завдання	Інструкція	Очікуваний результат
1. Символ і його значення	Оберіть один символ із таблиці (наприклад, сонце чи калина) та поясніть його значення у вишивці.	Коротке пояснення (2–3 речення) про символічний зміст.
2. Пошук у рушнику	Розгляньте зразок рушника (фото чи малюнок) та знайдіть у ньому символи. Запишіть їхні назви та значення.	Список символів із поясненням їхньої ролі.
3. Порівняння символів	Виберіть два різні символи (наприклад, дерево життя і виноградні грона) та порівняйте їхню символіку.	Таблиця або короткий текст із порівнянням.

Завдання	Інструкція	Очікуваний результат
4. Створення власного орнаменту	Намалюйте невеликий орнамент, використавши щонайменше три символи з таблиці. Поясніть, чому ви їх обрали.	Ескіз орнаменту + пояснення символіки.
5. Символ у сучасності	Оберіть один традиційний символ і поясніть, як його можна використати сьогодні (у логотипі, дизайні одягу, інтер'єрі).	Приклад сучасного застосування символу.

Калина здавна сприймалася як символ усього українського роду. Її образ асоціювали з красою та народженням світу, а червоні ягоди уособлювали кров незламного народу. Недарма вона стала центральним образом у народних піснях, зокрема стрілецькій «Ой у лузі червона калина...». Виноградні грона у вишивці, своєю чергою, символізували радість і достаток, а також створення нової сім'ї.

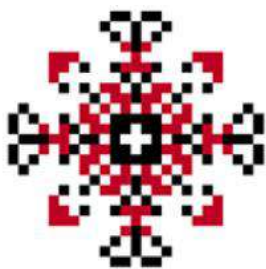
Таким чином, рослинні мотиви у вишивці виконували не лише декоративну функцію, а й були носіями глибинних смислів, що відображали життєві цінності та світогляд українців.

Вишивка для українців здавна була не просто прикрасою, а своєрідною мовою символів. Наші предки вміли «читати» орнаменти так само як ми сьогодні читаємо книги, адже кожна фігура мала власний зміст. На перший погляд, це лише геометричні форми – кола, ромби, гілки чи спіралі, але вони виникли ще тисячі років тому як знаки долі, родові обереги та коди спільноти. У ті часи не існувало сучасних способів кодування інформації, тож люди передавали важливі смисли через узор, кольори, літери та лінії, створюючи унікальну систему символів, що зберігала пам'ять і традиції народу.

Таблиця рослинних символів у вишивці

Символ / мотив	Значення та символіка
Калина	Символ українського роду, краси, відродження; червоні ягоди – кров незламного народу
Виноград	Радість, достаток, плодючість; створення сім'ї та продовження роду
Дуб	Сила, мужність, довголіття; символ чоловічої енергії та захисту
Барвінок	Вічність життя, молодість, кохання; традиційний весільний символ
Мак	Краса, молодість, пам'ять про предків; іноді – захист від злих сил

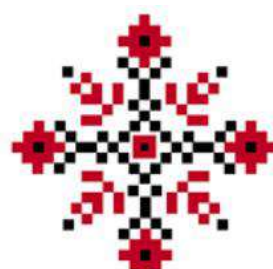
Символ / мотив	Значення та символіка
Жито / пшениця	Родючість, хліб, достаток; символ праці та життєдайної сили
Троянда	Любов, жіноча краса, духовна чистота
Лілія	Невинність, чистота, гармонія; часто пов'язується з жіночим началом
Яблуня / яблуко	Життя, родючість, сімейне щастя
Хміль	Молодість, енергія, життєва сила; традиційний весільний мотив

УКРАЇНА

РОДИНА

ДУХ

ПЕРЕМОГА

Закріплення нитки на початку роботи

1. Закріплення нитки в петельку

1

2

3

4

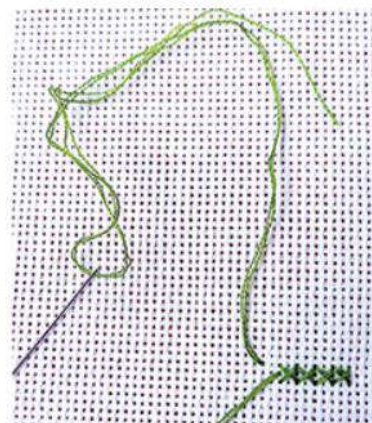
2. Закріплення нитки «під стібками»

1

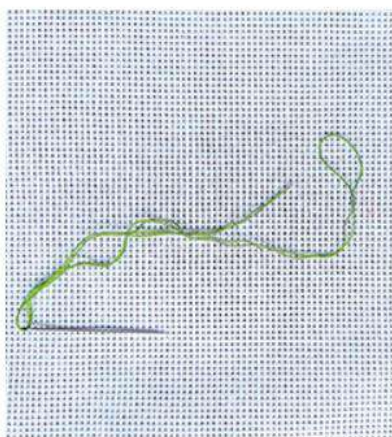

2

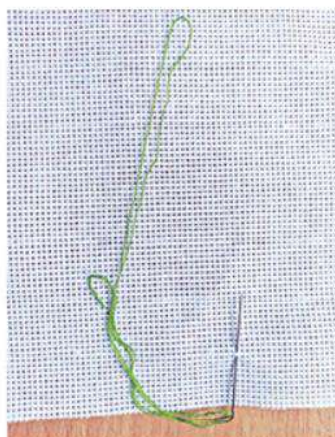

3

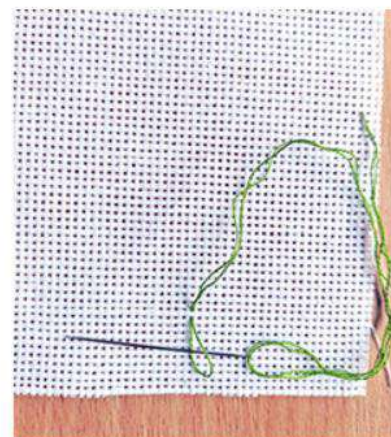
3. Закріплення нитки методом «петля»

1

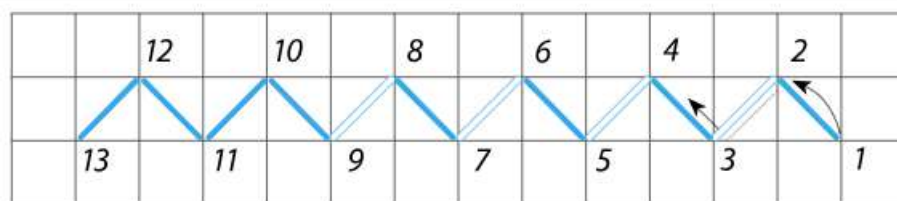

2

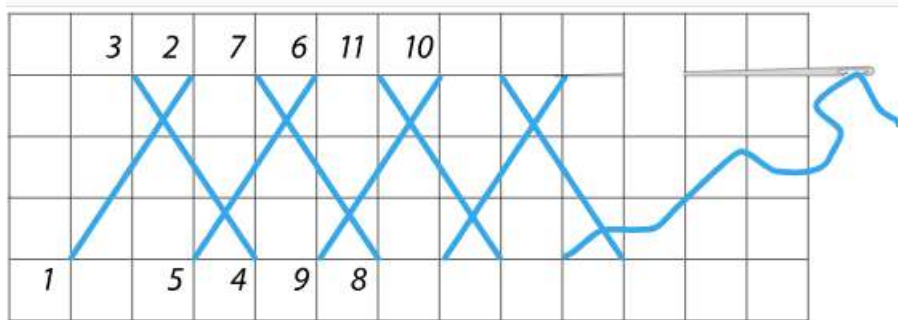

3

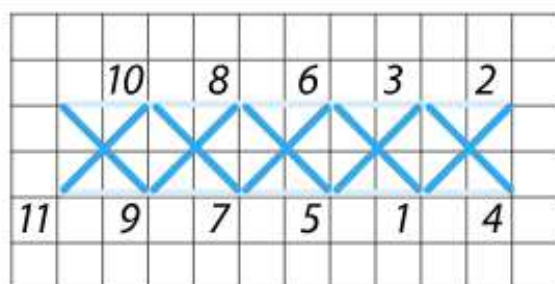
Технологія вишивання швом «штапівка» («кривулька»)

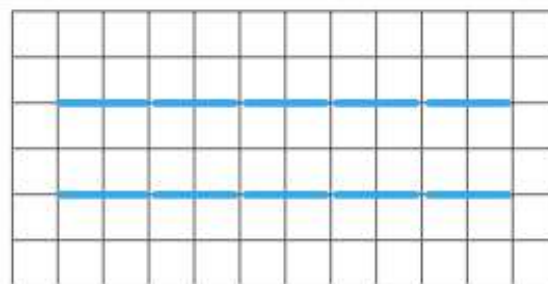
Технологія вишивання швом «козлик»

Технологія вишивання швом «хрестик»

Лицьовий бік

Виворітний бік

Рекомендована література

Основна:

1. Варивончик А. Українська традиційна вишивка в одязі 50-х років ХХ століття. Дизайн одягу, аксесуарів, іміджу. Том 4 № 2. 2021. С. 244-253.
2. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій. Дисертація канд. техн. наук: 05.18.19, Хмельниць. нац. ун-т. Хмельницький, 2012. 210 с.
3. Звичаї нашого народу: етнограф. Нарис. О. Воропай. Мюнхен: Українське видавництво, 2008.
4. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Київ. Балтія-Друк. 2008. 160 с.
5. Стамеров К.К. Нариси з історії костюмів. Київ. Мистецтво. 2008. 365 с.
6. Тименко В.П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування. Київ. Педагогічна думка. 2010. 380 с.
7. Традиційна народна вишивка, як складова українського одягу (ХХ ст.): навч. посіб. для студентів ВНЗ / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т мистецтв ; [авт.-уклад.] А. В. Варивончик. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 107 с.

Додаткова:

1. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 1. 2000. 364 с.

2. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 2. 2000. 400 с.
3. Закон України “Про народні художні промисли” від 21.06.2001 № 2547-III
4. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.
5. Національний музей українського народного декоративного мистецтва. Альбом. Київ. АДЕФ. 2012. 124 с.
6. Нечипоренко С. Українська вишивка. Київ: Майстерня книги, 2010. 160 с.
7. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) [текст]: навч. посіб. 2-е вид., допов. та випр. Київ: Редакція вісника «АНТ», 2009. 408 с.
8. Сусак К. Р., Стеф'юк Н. А. Українське народне вишивання. Київ: Наук. світ, 2006. 284 с.
9. Указ Президента “Про додаткові заходи щодо розвитку в Україні традиційного народного мистецтва” від 26 грудня 2006 р. №1203/2008
10. Указ Президента “Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних промислів в Україні” від 6 червня 2006 р. №4 81/2006.
11. Українське народне вишивання: техніка, методологія, методика = Ukrainian Folk Embroidery: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. Київ: Наук. світ, 2006. 281 с.
12. Українські рушники: Історико-культурологічне дослідження. Львів: Кальварія, 2003. 230 с.

Практичне заняття № 7-10

Тема заняття: Техніки вишивання (декоративні, контурні, рахункові, гладдєві шви).

План заняття:

1. Основні техніки вишивання.
2. Ознайомлення з інструментами та матеріалами (голки, нитки, тканина).
3. Визначення практичного значення кожної техніки у сучасному дизайні та декоративному мистецтві.

Інструкція до виконання:

1. Виконати вправи:

- відпрацювання контурних швів (наприклад, «шов уперед голку» та «шов назад голку»);
- виконання рахункових швів на основі геометричного орнаменту (наприклад, хрестик чи ромб);
- заповнення невеликої площини (квадрат 3×3 см) гладдєвим швом;
- створення декоративного елемента з використанням комбінації технік (наприклад, квітку чи хвилясту лінію).

2. Виконання індивідуальної творчої роботи – створити орнамент (10×10 см), використовуючи щонайменше два різні види швів.

3. Надати відповіді на поточні контрольні запитання:

1. Які основні відмінності між декоративними, контурними, рахунковими та гладдєвими швами?

2. Які інструменти та матеріали є необхідними для виконання різних технік вишивання?

3. У чому полягає особливість рахункових швів і як вони виконуються?

4. Яке практичне значення мають гладдеві шви у сучасному дизайні та декоративному мистецтві?

5. Як можна поєднувати різні техніки вишивання для створення художньо-виразних композицій?

Інформація!

Основні техніки вишивання:

Декоративні шви – для оздоблення, створення орнаментів.

Контурні шви – для підкреслення ліній та форм.

Рахункові шви – виконуються за рахунком ниток тканини.

Гладдеві шви – для заповнення площин.

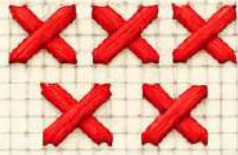
Основні техніки вишивання

Техніка	Характеристика	Приклади використання	Особливості
Декоративні шви	Виконуються для створення орнаментів та оздоблення.	«Хрестик», «зірочка», «петельний» шов.	Часто комбінуються між собою, утворюючи складні узори.
Контурні шви	Використовуються для окреслення ліній та форм.	«Назад голку», «стебловий», «ланцюжок».	Допомагають виділити контури малюнка, створюють чіткість композиції.
Рахункові шви	Виконуються за рахунком ниток тканини, що забезпечує симетрію.	«Хрестик», «півхрестик», «мережка».	Вимагають точності та уважності, часто застосовуються у вишивці на полотні.
Гладдеві шви	Заповнюють площину рівними стібками, створюючи «гладку» поверхню.	«Гладь пряма», «гладь коса», «тіньова гладь».	Дають можливість передати об'єм, плавні переходи кольорів, схожі на живопис.

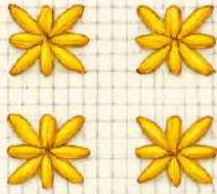
Наочні схематичні зображення для кожного виду шва:

Декоративні шви

Хрестик

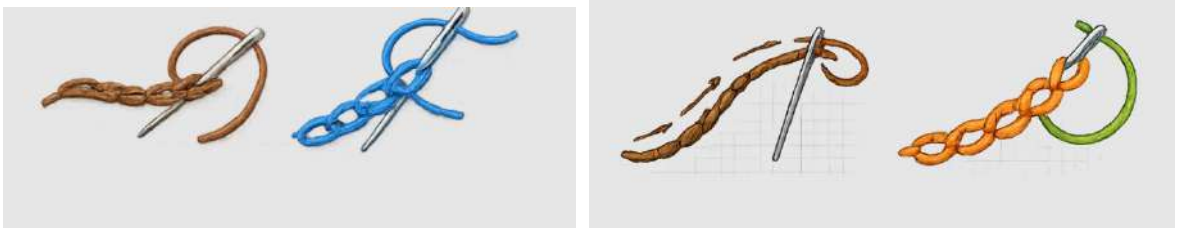
Зірочка

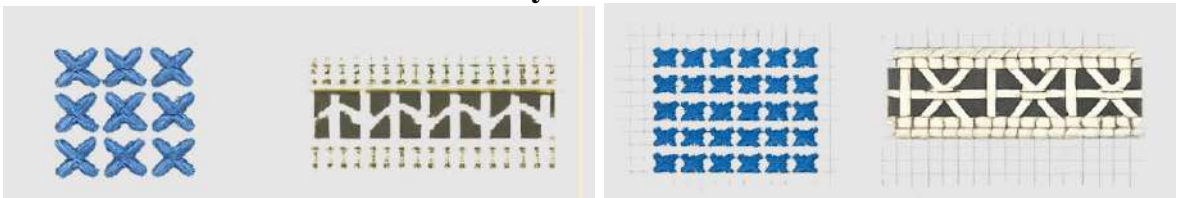
Петельний шов

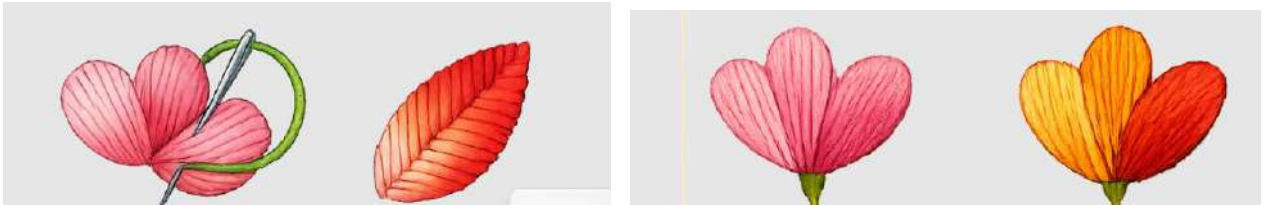
Контурні шви

Рахункові шви

Гладсві шви

Рекомендована література

Основна:

1. Варивончик А. Українська традиційна вишивка в одязі 50-х років ХХ століття. Дизайн одягу, аксесуарів, іміджу. Том 4 № 2. 2021. С. 244-253.
2. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій. Дисертація канд. техн. наук: 05.18.19, Хмельницьк. нац. ун-т. Хмельницький, 2012. 210 с.
3. Звичаї нашого народу: етнограф. Нарис. О. Воропай. Мюнхен: Українське видавництво, 2008.
4. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Київ. Балтія-Друк. 2008. 160 с.
5. Стамеров К.К. Нариси з історії костюмів. Київ. Мистецтво. 2008. 365 с.
6. Тименко В.П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування. Київ. Педагогічна думка. 2010. 380 с.
7. Традиційна народна вишивка, як складова українського одягу (ХХ ст.): навч. посіб. для студентів ВНЗ / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т мистецтв ; [авт.-уклад.] А. В. Варивончик. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 107 с.

Додаткова:

1. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 1. 2000. 364 с.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 2. 2000. 400 с.
3. Закон України “Про народні художні промисли” від 21.06.2001 № 2547-III
4. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.
5. Національний музей українського народного декоративного мистецтва. Альбом. Київ. АДЕФ. 2012. 124 с.
6. Нечипоренко С. Українська вишивка. Київ: Майстерня книги, 2010. 160 с.
7. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) [текст]: навч. посіб. 2-е вид., допов. та випр. Київ: Редакція вісника «АНТ», 2009. 408 с.
8. Сусак К. Р., Стеф'юк Н. А. Українське народне вишивання. Київ: Наук. світ, 2006. 284 с.
9. Указ Президента “Про додаткові заходи щодо розвитку в Україні традиційного народного мистецтва” від 26 грудня 2006 р. №1203/2008
10. Указ Президента “Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних промислів в Україні” від 6 червня 2006 р. №4 81/2006.
11. Українське народне вишивання: техніка, методологія, методика = Ukrainian Folk Embroidery: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. Київ: Наук. світ, 2006. 281 с.
12. Українські рушники: Історико-культурологічне дослідження. Львів: Кальварія, 2003. 230 с.

Практичне заняття № 11-14

Тема заняття: Вишивка бісером і стеклярусом, перлами, шовковими стрічками. Ажурна вишивка «ришельє».

План заняття:

1. Історія використання бісеру, перлів, стрічок та техніки «ришельє» у декоративному мистецтві.
2. Матеріали та інструменти: голки, нитки, бісер, стеклярус, перли, шовкові стрічки, тканина, п'яльця.

3. Різноманітність стрічок (шовкові, капронові (органза), атласні, гофровані).

4. Основні техніки вишивки:

- пришивання бісеру та стеклярусу;
- вишивка перлами;
- стрічкова вишивка (петлі, троянди, листя);
- ажурна вишивка «ришельє» (контур, вирізання, обметування).

Інструкція до виконання:

1. Виконати вправи:

1. Практичні вправи:

- Пришити 5 бісерин у ряд на тканині, дотримуючись рівномірної відстані.
- Виконати промінчастий елемент (сонечко): пришити 6 відрізків стеклярусу навколо однієї точки.
 - Пришити одну перлину в центрі невеликого орнаменту, закріпивши її міцною ниткою.
 - Створити квітку зі шовкової стрічки за допомогою прямого стібка.
 - Виконати контурний стібок навколо невеликої форми (наприклад, листочка), підготувати її до вирізання.

2. Виконання індивідуальної творчої роботи – виготовити виріб (наприклад, серветку чи декоративний елемент) з використанням однієї з технік.

3. Надати відповіді на поточні контрольні запитання:

1. Які основні матеріали використовуються для вишивки бісером, стеклярусом та перлами?
2. У чому полягає особливість стрічкової вишивки порівняно з традиційною нитковою?
3. Назвіть основні етапи виконання ажурної вишивки «ришельє».
4. Які декоративні ефекти можна отримати завдяки поєднанню бісеру та стрічок в одному виробі?
5. Які правила безпеки слід дотримуватися під час роботи з голками, ножицями та дрібними матеріалами?

Інформація!

Порівняльна таблиця технік вишивки

Техніка	Матеріали	Основні прийоми	Декоративний ефект	Складність виконання
Вишивка бісером	Бісер, нитки, голка	Пришивання поодиноких бісерин або у ряд, створення орнаментів	Блиск, фактурність, дрібні декоративні акценти	Середня
Вишивка стеклярусом	Стеклярус (довгі намистини), нитки	Пришивання паралельних чи радіальних рядів	Іскристий, лінійний ефект, підкреслення контурів	Середня
Вишивка перлами	Перли (натуральні чи штучні), міцні нитки	Пришивання окремих елементів, комбінування з іншими матеріалами	Елегантність, об'ємність, акцент на розкіш	Висока
Стрічкова вишивка	Шовкові стрічки, голка з широким вушком	Петлі, троянди, листя, об'ємні квіти	Об'ємні, живописні елементи, м'яка фактура	Середня–висока
Ажурна вишивка «ришельє»	Тканина, нитки, ножиці, п'яльця	Контурний стібок, вирізання, обметування	Ажурність, легкість, мереживний ефект	Висока

Рекомендована література

Основна:

1. Варивончик А. Українська традиційна вишивка в одязі 50-х років ХХ століття. Дизайн одягу, аксесуарів, іміджу. Том 4 № 2. 2021. С. 244-253.
2. Засорнова І. О. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій. Дисертація канд. техн. наук: 05.18.19, Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2012. 210 с.
3. Звичаї нашого народу: етнограф. Нарис. О. Воропай. Мюнхен: Українське видавництво, 2008.
4. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Київ. Балтія-Друк. 2008. 160 с.
5. Стамеров К.К. Нариси з історії костюмів. Київ. Мистецтво. 2008. 365 с.
6. Тименко В.П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування. Київ. Педагогічна думка. 2010. 380 с.
7. Традиційна народна вишивка, як складова українського одягу (ХХ ст.): навч. посіб. для студентів ВНЗ / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т мистецтв ; [авт.-уклад.] А. В. Варивончик. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 107 с.

Додаткова:

1. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 1. 2000. 364 с.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник у 2 т. / [Укл. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик і ін.]. Львів: Афіша, 2000. Т. 2. 2000. 400 с.
3. Закон України “Про народні художні промисли” від 21.06.2001 № 2547-III
4. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.
5. Національний музей українського народного декоративного мистецтва. Альбом. Київ. АДЕФ. 2012. 124 с.
6. Нечипоренко С. Українська вишивка. Київ: Майстерня книги, 2010. 160 с.
7. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) [текст]: навч. посіб. 2-е вид., допов. та випр. Київ: Редакція вісника «АНТ», 2009. 408 с.
8. Сусак К. Р., Стеф'юк Н. А. Українське народне вишивання. Київ: Наук. світ, 2006. 284 с.
9. Указ Президента “Про додаткові заходи щодо розвитку в Україні традиційного народного мистецтва” від 26 грудня 2006 р. №1203/2008
10. Указ Президента “Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних промислів в Україні” від 6 червня 2006 р. №4 81/2006.
11. Українське народне вишивання: техніка, методологія, методика = Ukrainian Folk Embroidery: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. Київ: Наук. світ, 2006. 281 с.
12. Українські рушники: Історико-культурологічне дослідження. Львів: Кальварія, 2003. 230 с.